

Naar een atlas en een veldgids

tekst: Jan van der Made

van overdag waarneembare nachtvlinders

In de afgelopen twee jaar hebben nachtvlinders en met name acht soorten veel extra aandacht gekregen. Als wij kijken naar het aantal vragen over nachtvlinders, de lezingen en de tentoonstellingen dan mogen we zeker vaststellen dat de belangstelling enorm gegroeid is. De Vlinderstichting zal er uiteraard alles aan doen om deze belangstelling vast te houden en verder uit te breiden.

Sinds 1992 De uitgevoerde 'zonnetjes'activiteiten passen in het project dagactieve nachtvlinders, waarmee De Vlinderstichting reeds vanaf 1992 mee bezig is. Als handleiding voor het veldonderzoek werd in 1995 door de Stichting Uitgeverij KNNV en De Vlinderstichting de Wetenschappelijke Mededeling KNNV nr. 213 uitgegeven. Hiervan is inmiddels de derde druk verschenen en zijn in totaal ruim 5000 exemplaren verkocht.

Overdag waarneembaar De in 1992 uitgevoerde selectie van nachtvlinders kreeg van enkele nachtvlinderaars kritiek: de keuze was willekeurig, niet systematisch en dergelijke. Voor onze kerngroep Nachtvlinders waren de uitgangspunten voor deze selectie vooral het overdag waarneembaar zijn als vlinder of rups door natuurliefhebbers. Recent hebben wij de lijst van nachtvlinders opnieuw kritisch bekeken. Er zijn duidelijke criteria geformuleerd, hetgeen geresulteerd heeft in de volgende driedeling:

- spontaan dagactieve nachtvlinders
- nachtvlinders, die hetzij als vlinder, ei, rups of pop, overdag te vinden zijn en waarvan het voorkomen in Nederland niet zeldzaam is.
- nachtvlinders (macrolepidoptera) die 's nachts actief zijn en waarvoor speciale methoden van onderzoek, vooral met licht, voor het waarnemen benodigd zijn.

De indeling is vooral gebaseerd op kennis uit de literatuur en uit het veld en is tevens voor commentaar aan een groot aantal specialisten toegestuurd. Ook zijn de Engelse collega's van het Nachtvlinderproject van the British Butterfly Conservation Society geraadpleegd.

Doel Door het verzamelen en analyseren van kennis over de verspreiding, voorkomen en de ecologie van dagactieve nachtvlinders willen we een bijdrage leveren aan natuurbehoud en natuurbeheer. De resultaten zullen worden gepubliceerd in diverse tijdschriften, als Atlas van de Nederlandse dagactieve nachtvlinders (2000/2001) en in de vorm van een Veldgids overdag waarneembare nachtvlinders (2001/2002). In mei komt bovendien al een voorlopige atlas uit.

Werkwijze De kennis over de verspreiding van de nachtvlinders in het verleden wordt gehaald uit de literatuur, archieven van natuurbeschermingsorganisaties, collecties en van de vlinderkenners. De huidige verspreiding wordt uiteraard gebaseerd op veldwaarnemingen. Veruit de meeste gegevens worden verzameld door vrijwilligers. Kennis over de ecologie van de dagactieve nachtvlinders is in Nederland vrij schaars. Belangrijke informatie is te vinden in buitenlandse standaardwerken als Heath en Ebert. Wel is het duidelijk dat in veel gevallen deze kennis niet zonder meer is toe te passen op de Nederlandse situatie. In ons project voor het ecologisch onderzoek zullen wij ons beperken tot vlinders die karakteristiek zijn voor graslanden, heiden en stuifzanden. Voor die soorten wordt er in de komende twee jaar gekeken naar de biotoop, gedrag, ei-afzetting (waar en op welke plant) en bloembezoek.

Leefgebied van de Sint Jacobsvlinder
FOTO: INGE VAN HALDER

Verwerking waarnemingen

Zoals ook bij het dagvlinderonderzoek gebruikelijk is worden alle binnenkomende waarnemingen kritisch bekeken om te zorgen dat er een betrouwbaar bestand aan gegevens wordt opgebouwd. De Vlinderstichting controleert op de volgende punten:

- vliegtijd : valt de waarneming binnen de bekende vliegtijd van de vlinder of in de periode dat er rupsen aanwezig kunnen zijn?
- verspreidingsgebied: valt de waarneming binnen het bekende verspreidingsgebied van de vlinder?
- moeilijke soorten: bij nachtvlinders waarbij de determinatie in het veld problemen kan opleveren wordt aanvullende informatie bij de waarnemer opgevraagd (beschrijving, tekening, foto of dia , vangst).
- zeldzame soorten: er wordt extra informatie bij de waarnemer opgevraagd (zie moeilijke soorten)

Meedoen Om het project succesvol te kunnen uitvoeren zijn er uiteraard ook voor dit onderzoek vrijwilligers nodig. Vrijwilligers die waarnemingen verrichten of die belangstelling hebben voor het rustgevende en spannende ecologisch onderzoek. Wilt u deelnemen aan het nachtvlinderonderzoek, neem dan contact op met De Vlinderstichting (tel. 0317-467346 of e-mail vlinders@bos.nl).

Literatuur

Ebert, G. (1991). Die Schmetterlinge Baden-Württembergs. Eugen Ulmer GmbH & Co., Stuttgart.
Heath, J. (1983). The moths and butterflies of Great Britain and Ireland. Harley Books, Colchester.

Vlinders op reis en libellen

Reisverslagenservice

Tal van mensen gaan op vakantie naar gebieden met veel vlinders en libellen. Want wat je hier in Nederland met een lantaarntje moet zoeken, vind je in het buitenland soms in grote aantallen. Je hebt alleen vaak maar betrekkelijk weinig tijd en vandaar dat het prettig zou zijn als je al van tevoren weet waar je moet kijken als je ergens in het buitenland bent. Dat dit door veel mensen gewaardeerd wordt, blijkt wel uit de vele reacties op het artikel over de Viroinvallei in een van de vorige nummers van 'Vlinders'.

Voor vogels bestaat al een service, waar je reisverslagen kunt verkrijgen van vele honderden gebieden. Ga je op vakantie naar een bepaalde streek, dan vraag je de verslagen aan en kun je goed voorbereid aan je vakantie beginnen. Bovendien is de voorpret tijdens het lezen van die verslagen al een beloning op zich. We willen graag komen tot een vergelijkbare service voor vlinders en libellen. Ben en Els Prins hebben hiervoor het initiatief genomen en De Vlinderstichting wil hier van harte aan meewerken. De bedoeling is dat iedereen een kort verslag van zijn of haar reis naar De Vlinderstichting opstuurt, zodat er hier een bestand komt van vlinder- en libellenplekken. Ga je naar een bepaalde streek, dan kun je vragen om verslagen uit die regio. Uiteraard zal het bestand eerst gevuld moeten worden en daarom willen we iedereen vragen om verslagen op te sturen. Dit geldt ook voor verslagen van de afgelopen tien jaar. In zo'n verslag moeten in ieder geval de data van je bezoek, zo precies mogelijk de locaties waar je bent geweest (het liefst met een kaartje, desnoods 'handgemaakt') en soortenlijstjes per locatie voorkomen. Uiteraard is het prima als je zo'n 'dor' verslag aanvult met mooie wandelingen, goede restaurants en informatie over winkels in de buurt, maar dit is optioneel. Als u meer wilt weten kunt u een voorbeeld-reisverslag aanvragen bij De Vlinderstichting.

Gouden Vlinder voor nachtvlinderaars

De laatste twee jaar hebben nachtvlinders, dankzij de actie 'Nachtvlinders in 't zonnetje', volop in de belangstelling gestaan. Een klein groepje vrijwilligers houdt zich echter al jaren met nachtvlinders bezig. Zij hebben gezorgd voor het bijeenbrengen en analyseren van kennis uit de literatuur en de nachtvlindercollecties van musea en hebben hiermee de basis gelegd voor het behoud en herstel van nachtvlinders. Ida Dam, Han Klein Schiphorst, Wim Koopman en Joop Schaffers ontvingen tijdens de Landelijke Vlinderdag op 6 maart jl. voor hun langdurige inspanningen voor de nachtvlinders een Gouden Vlinder.

Uitreiking van de Gouden Vlinders door Jan van der Made.
V.l.n.r. op de foto: Han Klein Schiphorst, Wim Koopman, Ida van Dam, Joop Schaffers en Jan van der Made
FOTO: KARS VELING